
ФІНАНСИ ГАЛУЗІ ТА ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.647: 336.662

Галушко О.С.

АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Розглядаються умови формування фінансових ресурсів на оновлення основних засобів виробництва в нових умовах оподаткування підприємств. Визначаються методичні підходи та визначення терміну корисного використання основних засобів виробництва. Обґрунтовуються шляхи удосконалення нормативної бази амортизаційної політики.

Ключові слова: основні засоби виробництва, термін корисного використання, оновлення основних засобів, нормативна база.

The conditions of forming the financial resources for renovation the fixed assets under new conditions of taxation were considered. The methodical approaches for determining the optimal term of maintenance of fixed assets were proposed. The directions of improving the legislation in the field of depreciation policy were proved.

Keywords: fixed assets, term of effective usage, renovation of fixed assets, legislation.

Процес глобалізації, який на цей час охопив світову економіку, вимагає від підприємств орієнтації на інноваційну спрямованість стратегії розвитку, забезпечення на цій основі високої конкурентної позиції підприємства на вітчизняному та зовнішніх ринках збуту.

При цьому, процес інноваційного розвитку потребує формування підприємством у першу чергу власних джерел фінансування переозброєння основних засобів виробництва у вигляді прибутку підприємства, а також фінансових ресурсів акумульованих у вигляді амортизаційних відрахувань. Слід зазначити, що цільове використання останніх на теперішній час не регламентується законодавчо. Відсутність регламентації використання коштів, включених у собівартість продукції шляхом нарахування амортизаційних відрахувань з одного боку є позитивним, оскільки за часів адміністративно-командної системи та відсутності фінансового ринку така регламентація призводила до заморожування великих обсягів фінансових ресурсів підприємства, вилучення їх з процесу формування прибутку до моменту придбання нових основних засобів виробництва. З іншого боку, скасування контролю за використанням амортизаційних відрахувань дезорієнтувало керівництво більшості підприємств у вирішенні питань фінансового забезпечення оновлення техніки та технології виробництва, визначення частки прибутку підприємств, яка повинна спрямовуватися на реінвестування з метою інноваційного розвитку.

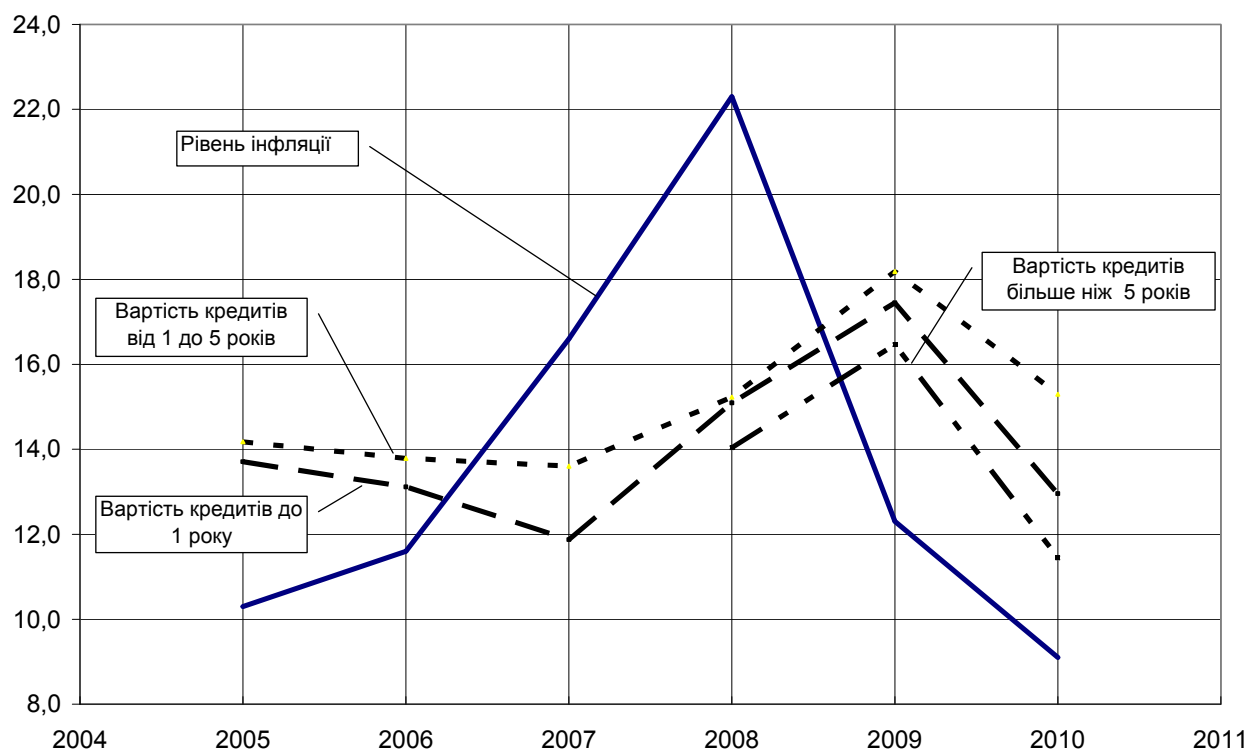
У зв'язку з цим придбання підприємствами нових технологій, замовлення їх розробки науково-дослідним установам або розробка таких технологій власними дослідними лабораторіями підприємств на даний час мають вкрай обмежений характер (згідно з офіційними статистичними даними [1] лише 4% підприємств, що видобувають паливно-енергетичні корисні копалини впроваджують інновації, у металургійній промисловості цей показник є дещо вищим - 14.1%, але недостатнім при існуючому рівні зносу основних засобів виробництва). Низький рівень стартових технологій вітчизняних підприємств у порівнянні зі світовими лі-

дерами виробництва аналогічної за призначенням продукції обумовлює низьку конкурентоспроможність вітчизняної продукції як за її якістю, так і за її ціною у зв'язку з високим рівнем матеріалоємності, енергоємності продукції та високим рівнем фізичного та морального зносу основних засобів виробництва. До цього додається і відсутність орієнтації власників капіталу на фінансування розвитку підприємства, спрямоване на отримання доходів через певний час, який може складати декілька років, їх бажання отримати прибуток негайно навіть при низькому рівні технічного розвитку за рахунок зниження витрат на робочу силу (на відміну від показників країн з розвинутою економікою, де частка оплати праці сягає 30% і більше, в Україні частка оплати праці у операційних витратах промислових підприємств не перевищує 9%).

Використання боргового капіталу гальмується недостатньою розвиненістю фінансового ринку України та порівняно високими рівнями інфляції, що призводить до високої ціни та обмеженості середньо та довгострокових кредитних ресурсів (рис.1).

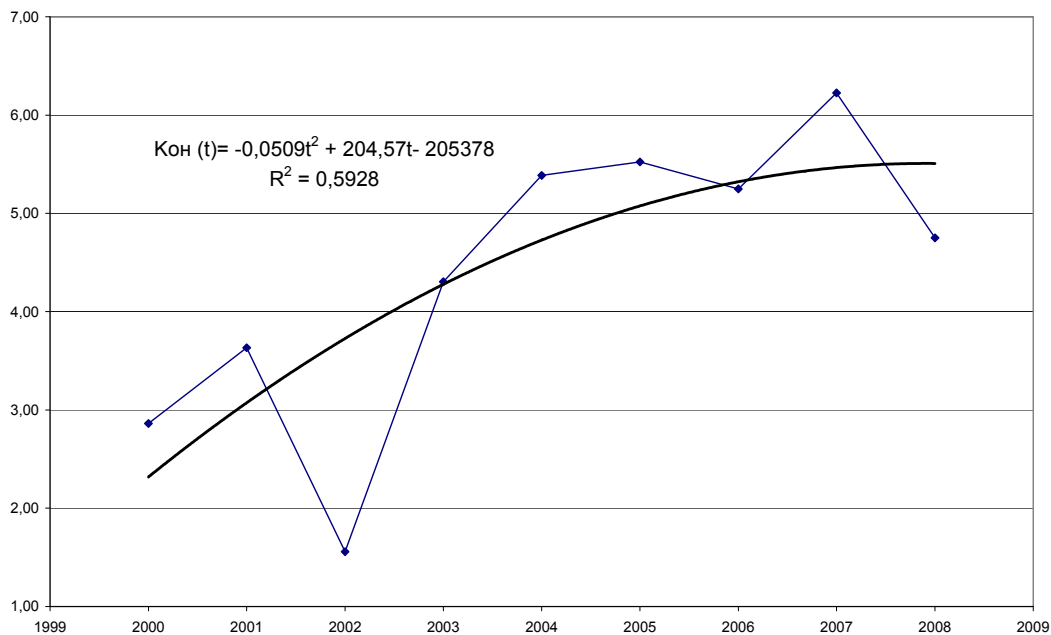
В цих умовах формування оптимальної амортизаційної політики держави в цілому та кожного підприємства зокрема є важливою складовою вирішення проблеми інноваційного розвитку економіки України.

Амортизаційна політика держави, успадкована від часів функціонування адміністративно-командної системи, в умовах трансформаційних процесів, що відбувалися в економіці України за останні двадцять років зазнала значних змін, характер яких пов'язаний як зі зміною законодавчої (регулюючої) бази, так і зі зміною пріоритетів власників капіталу.

Рис.1 Динаміка рівня інфляції та вартості короткострокових, середньострокових та довгострокових кредитів, наданих вітчизняними банками нефінансовим корпоративним клієнтам (побудовано за даними Державного комітету статистики України [2])

Амортизаційна політика держави у дев'яності роки, тобто, в умовах гіперінфляції, була спрямована на недопущення підвищення собівартості продукції за рахунок зростання амортизаційних відрахувань, що знайшло свої відображення у Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» [3], який втратив чинність у 2010 році у зв'язку з прийняттям «Податкового кодексу» [4]. Не зважаючи на дозвіл використовувати п'ять методів нарахування амортизаційних відрахувань, який підприємства отримали у 2000 році з введенням стандарту бухгалтерського обігу №7 «Основні засоби» [5], уникаючи розбіжностей бухгалтерського та податкового обліку, у своїй більшості підприємства нараховували амортизацію за методом залишкової вартості, який був передбачений Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» [3]. У сукупності з низькими нормами амортизації, цей метод забезпечував тривалі темпи амортизації та, відповідно, низький рівень річних амортизаційних відрахувань. Це з одного боку сприяло стабілізації рівня собівартості, а з іншого – обумовлювало низькі темпи накопичення у підприємства фінансових ресурсів для оновлення основних засобів виробництва. Крім того, негативний вплив на амортизаційну політику підприємств спричинило вилучення з плану рахунків бухгалтерського обліку такої позиції, як «Амортизаційний фонд», тобто рахунок, на якому акумулювалися фінансові ресурси, призначені для оновлення основних засобів виробництва. У зв'язку з обраною державою амортизаційною політикою темпи оновлення основних засобів виробництва за останнє десятиріччя уповільнювались і коефіцієнт оновлення основних засобів виробництва коливався у межах 1,5-5,5% (рис.2), що не сприяє реалізації курсу України на інноваційний розвиток.

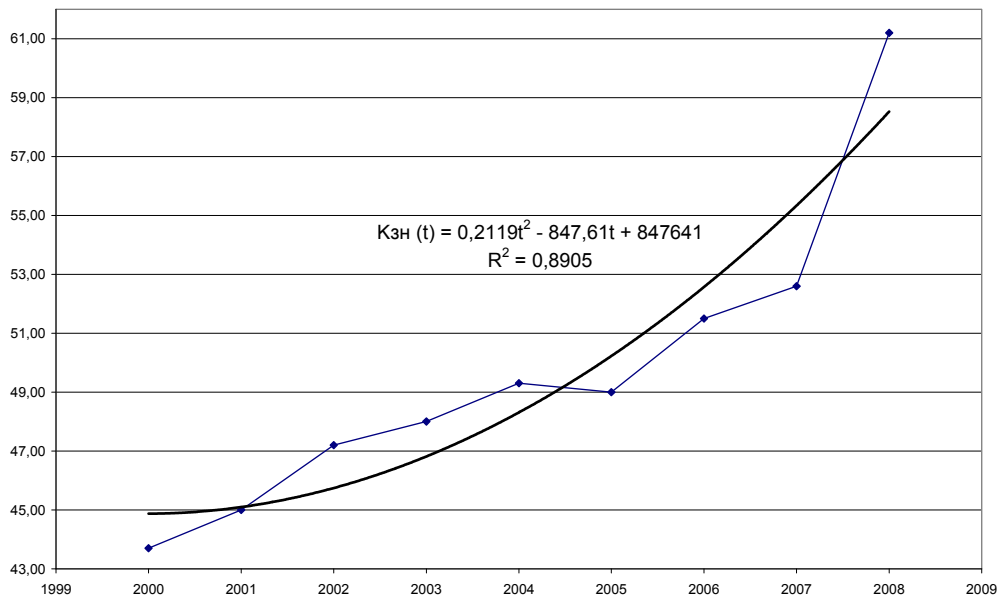

Рис. 2 Динаміка коефіцієнту оновлення основних засобів виробництва у економіці України

В результаті ступінь зносу основних засобів виробництва в економіці України до теперішнього часу має тенденцію до зростання з прискоренням темпів цього процесу (рис. 3)

Аналіз операційних витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг) у промисловості України свідчить про те, що амортизація складає лише 3,4% цих витрат, що в цілому по промисловості у 2009 році складало 22593,8 млн грн. при вартості необоротних активів промисловості України 553095,6 млн грн. [1], тобто 4,8% .

Створенню та використанню фінансового потенціалу інноваційної діяльності підприємства присвячені багато чисельні роботи вітчизняних та закордонних дослідників. Разом з тим слід зазначити, що недостатньо розглянуті такі питання, як створення фінансового потенціалу інноваційної діяльності за рахунок внутрішніх джерел фінансування. Не вирішені питання законодавчого стимулювання інноваційної спрямованості використання доходів підприємства. Більш детально вирішені питання зовнішнього фінансування інноваційної діяльності, визначення ефективності залучення боргового капіталу, оптимізації варіанту інноваційного розвитку та розподілу капітальних вкладень при реалізації проекту.

Рис.3. Ступінь зносу основних засобів в економіці України

Тому механізм формування фінансового потенціалу інноваційної діяльності підприємства на основі оптимізації амортизаційної політики є актуальною проблемою для вітчизняних підприємств.

Метою даного дослідження є обґрунтування оптимальної амортизаційної політики підприємства, спрямованої на найбільш повне фінансове забезпечення його інноваційного розвитку.

Інтенсифікація розвитку гірничо-металургійного комплексу залежить від ефективності процесу оновлення основних засобів виробництва. Разом з тим, зношеність основних засобів виробництва у цих галузях економіки є, згідно з даними Держкомстату України [1], найвищою серед основних засобів, що використовуються в українській економіці.

Таке становище знижує інвестиційну привабливість цих галузей, не забезпечує високої якості продукції, що виробляється, підвищує рівень матеріалоємності та енергоємності продукції. Це, у свою чергу, звужує ринки збуту, а також тягне за собою соціальні наслідки, а саме, змушує власників капіталу тримати конкурентоспроможні ціни шляхом економії на оплаті праці робітників вказаних галузей. Таким чином, низький рівень оновлення основних фондів є ускладнюючим чинником не тільки при вирішенні питань розвитку продуктивності праці, а і при вирішенні соціальних питань.

При вирішенні питань оптимізації амортизаційної політики, визначення необхідної суми амортизаційних відрахувань, слід мати на увазі, що основними джерелом фінансування

інноваційної діяльності є власні фінансові ресурси, а саме, частина коштів, які повертаються на підприємство з виторгом від реалізації продукції у обсягах, передбачених при формуванні базової ціни на продукцію у вигляді амортизаційних відрахувань та частини прибутку, яка йде на реінвестування.

Використання боргових коштів (кредитів банків, облігаційних позик) дозволяє лише віддалити термін спрямування прибутку на інноваційну діяльність, але не замінити це джерело, оскільки погашення кредитів (банківських або облігаційних) відбувається за рахунок прибутку.

Процес розподілу прибутку, який залишається у підприємства після сплати податків, припускає наступні основні напрями його використання: поповнення резервних (страхових) фондів (P_p); оновлення основних засобів виробництва, їх модернізація, реконструкція, придбання нових технологій (P_{oz}); поповнення оборотного капіталу, пов'язане або із збільшенням обсягів виробництва, або з браком власного оборотного капіталу (P_{ok}); спрямування прибутку на формування фінансових активів, що дозволяють підприємству у майбутньому отримувати прибуток від фінансових операцій (P_f); формування фондів економічного стимулювання (P_{fes}); здійснення підприємством спонсорської і добродійної діяльності (P_b), виплату дивідендів (P_d).

Прибуток, що спрямовується на оновлення основних засобів виробництва при цьому може бути визначений таким чином:

$$P_{oz} = P - P_p - P_{ok} - P_f - P_{fes} - P_b - P_d, \quad (1)$$

де P - прибуток, який залишається у підприємства після сплати податків, тис. грн. ;

P_{oz} - оновлення основних засобів виробництва, їх модернізація, реконструкція, придбання нових технологій, тис. грн. ;

P_p - поповнення резервних (страхових) фондів, тис. грн.;

P_{ok} - поповнення оборотного капіталу, пов'язане або із збільшенням обсягів виробництва, або з браком власного оборотного капіталу, тис. грн. ;

P_f - спрямування прибутку на формування фінансових активів, тис. грн.;

P_{fes} - формування фондів економічного стимулювання, тис. грн. ;

P_b - здійснення підприємством спонсорської і добродійної діяльності, тис. грн.;

P_d - прибуток, що спрямовується підприємством на виплату дивідендів, тис. грн..

При цьому, в умовах високого рівня зносу основних засобів виробництва на вітчизняних підприємствах, відтворення техніки і технології (P_{oz}) повинно бути найбільш емким напрямом використання прибутку. Необхідна сума прибутку тільки для реалізації напряму простого відтворення основних засобів виробництва прямо пропорційна первинній вартості основних фондів, рівню їх зносу і оборотно пропорційна необхідному часу їх оновлення:

$$P_{of} = \frac{K_{zn} * O_z}{T_{он}}, \quad (2)$$

де K_{zn} - коефіцієнт зносу (частка одиниці);

O_z - первинна вартість основних засобів виробництва, тис. грн.;

$T_{он}$ - необхідний час оновлення основних фондів, років.

Другим по значущості напрямом використання прибутку є формування власного оборотного капіталу, тобто, частина отриманого прибутку підприємства повинна спрямовуватися на формування власного оборотного капіталу. Сума цієї частини прибутку може бути визначена за формулою:

$$P_{ok} = \frac{A_i}{0,8} - K_{вл}, \quad (3)$$

де $\Pi_{ок}$ - прибуток, що спрямовується на поповнення власного оборотного капіталу, тис. грн.;

A_i - іммобілізовані активи, тис. грн ;

$K_{вл}$ - каптал власний, тис. грн.

Одним з джерел фінансування інноваційних проектів на підприємстві є фінансові ресурси, отримані шляхом емісії акцій. Але поточна прибутковість інвестицій в акції підприємства, яке вимагає оновлення основних засобів виробництва та поповнення власного оборотного капіталу може бути недостатньо високою у зв'язку зі станом підприємства і визначається за формулою :

$$D_{пот} = \frac{\Pi \left(1 - \frac{K_{зн}}{R_{\phi} * T_{он}} \right) - \left(\frac{A_i}{0,8} - K_{вл} \right)}{C_{np} * K_a}, \quad (4)$$

де $D_{пот}$ - поточна прибутковість інвестицій;

R_{ϕ} - рентабельність основних засобів виробництва;

C_{np} - ціна придбання акції;

K_a - загальна кількість випущених простих акцій .

Гранично допустима ціна, при якій інвесторові буде вигідно придбати акції даного підприємства в певних умовах фінансового ринку визначається за формулою:

$$C_{np} = \frac{\Pi \left(1 - \frac{K_{зн}}{R_{\phi} * T_{он}} \right) - \left(\frac{A_u}{0,8} - K_{вл} \right)}{P_{\phi} * K_a}, \quad (5)$$

де P_{ϕ} - банківський відсоток по депозитах.

Аналіз стану основних засобів виробництва підприємства і забезпеченості підприємства власним оборотним капіталом дозволяє менеджменту підприємства реально оцінити перспективи отримання фінансових ресурсів шляхом емісії акцій та визначити напрямки інтенсифікації амортизаційної політики.

Як було зазначено вище, до останнього часу законодавством України передбачалося при визначенні суми прибутку, що підлягає оподаткуванню у якості витрат враховувати мінімальну суму амортизаційних нарахувань. Тобто, при наявності п'ятьох методів розрахунку амортизаційних відрахувань [5] (пропорційного методу, методу зменшення залишкової вартості, методу прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного та виробничого методів) у податковому обліку враховувався лише метод визначення амортизаційних відрахувань, що базувався на зниженні залишкової вартості з використанням порівняно низьких норм амортизаційних відрахувань.

«Податковим кодексом» [4] передбачено, що основні фонди поділяються на 12 груп, для кожної з яких встановлений «термін корисного використання». Цей термін по суті регламентує мінімально припустимий амортизаційний період і, звідси, максимально припустиму норму амортизації для кожної групи основних засобів виробництва (табл.1)

Як передбачено законодавством та нормативними документами [4,5], при обчисленні амортизаційних відрахувань з використанням прямолінійного методу річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів. Такий порядок розрахунку формалізується у аналітичній формулі (6):

$$A_{рiч} = \frac{S_{перв}}{T_{вик}} \quad (6)$$

де $A_{рiч}$ - річна сума амортизації, тис. грн. ;

BRANCH AND CORPORATE FINANCES

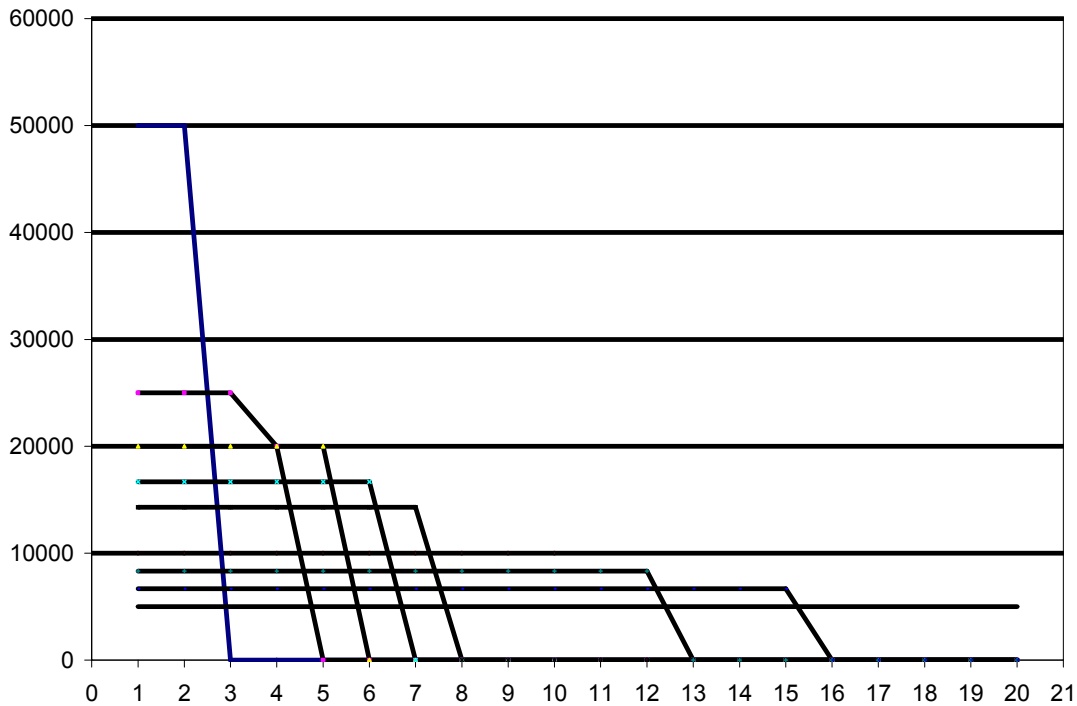
$S_{перв}$ - первинна вартість основних засобів виробництва, що амортизуються, тис. грн. ;
 $T_{вик}$ - строк корисного використання об'єкта основних засобів, який не може бути меншим за встановлений чинним «Податковим кодексом» України (табл.1 складена згідно з даними [4]).

Таблиця 1

Максимально допустимі норми амортизаційних відрахувань та мінімально допустимий термін амортизації основних засобів виробництва згідно з [4]

Група основних засобів виробництва	Мінімально припустимий термін корисного використання основних засобів виробництва, років	Максимально допустима норма амортизаційних відрахувань при використанні прямолінійного методу начислення амортизації, %
група 1 - земельні ділянки	-	-
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15	7
група 3 - будівлі	20	5
споруди	15	7
передавальні пристрої	10	10
група 4 - машини та обладнання	5	20
з них:		
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 грн.	2	50
група 5 - транспортні засоби	5	20
група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4	25
група 7 - тварини	6	17
група 8 - багаторічні насадження	10	10
група 9 - інші основні засоби	12	8
група 10 - бібліотечні фонди	-	-
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	-	-
група 12 - тимчасові споруди	5	20
група 13 - природні ресурси	-	-
група 14 - інвентарна тара	6	17
група 15 - предмети прокату	5	20
група 16 - довгострокові біологічні активи	7	14

Результати розрахунку амортизаційних відрахувань для основних засобів виробництва різних груп при використанні прямолінійного методу нарахування амортизації представлені графічно на рис 4 .

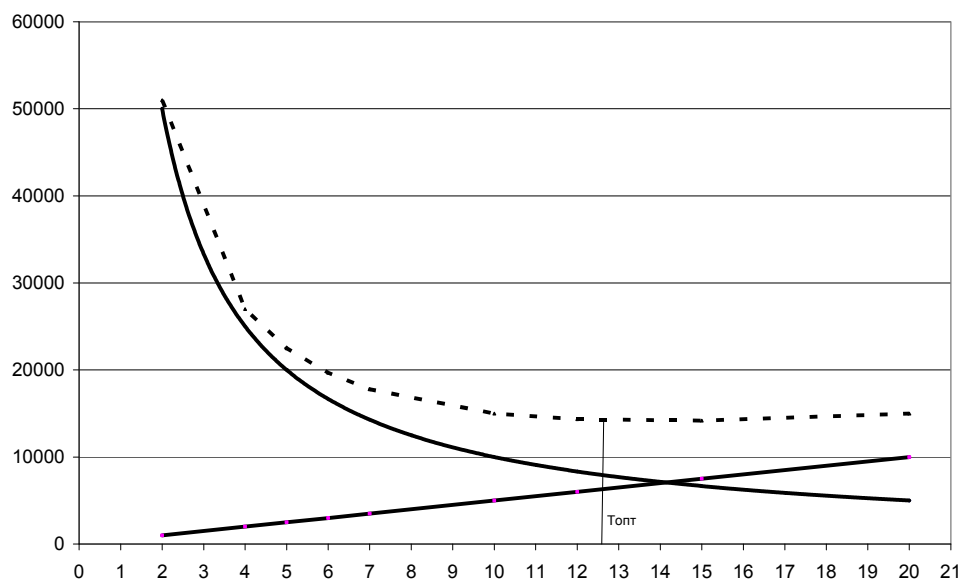
Рис. 4 Графічна інтерпретація амортизації вартості основних засобів виробництва з різним строком корисного використання при нарахуванні амортизаційних відрахувань за прямолінійним методом

При формуванні оптимальної амортизаційної політики слід враховувати, що процес експлуатації основних засобів виробництва супроводжується їх фізичним та моральним зносом, що впливає не тільки на зростання витрат з експлуатації цих засобів, але і на втрати підприємства на ринку товарів, робіт і послуг в результаті погіршення якості продукції, що виготовляється, появи більш продуктивних основних засобів виробництва та принципово нової продукції. Ці витрати та втрати підприємства мають свій кількісний вимір, що дає змогу розрахувати ефективний (оптимальний) строк амортизації (оптимальний строк корисного використання об'єкту), а також межі ефективного використання даного методу нарахування амортизації. На рис.5 представлено процес формування оптимального строку амортизації основних засобів під впливом витрат підприємства (включаючи його витрати на експлуатацію основних засобів, які експлуатуються та втрат на ринку товарів та послуг).

Наявність оптимального терміну амортизації дає змогу визначити, для яких груп основних засобів виробництва підприємству доцільно використовувати прямолінійний метод амортизації основних засобів виробництва. При цьому вирішальним є визначення витрат підприємства, які пов'язані з використанням основних засобів виробництва, прогнозування втрат на ринку товарів, робіт та послуг, на якість та обсяги яких впливає стан даних основних засобів виробництва.

Аналогічні розрахунки при визначенні оптимальної амортизаційної політики підприємства доцільно виконувати і при використанні інших методів нарахування амортизації.

Рис. 5 Визначення оптимального терміну амортизації основних засобів виробництва при використанні прямолінійного методу визначення амортизаційних відрахувань та врахуванні зростання витрат підприємства у часі при експлуатації основних засобів, що амортизуються

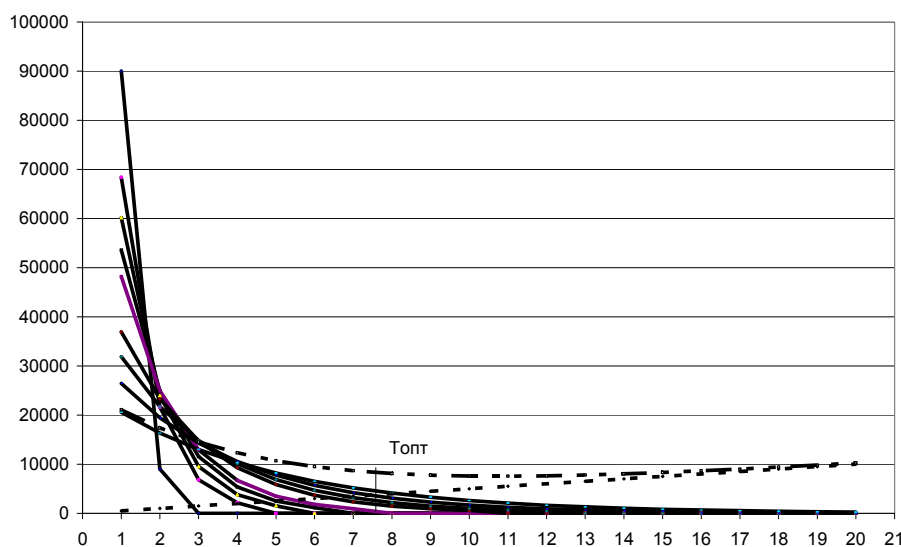
Метод нарахування амортизації, що базується на зменшенні залишкової вартості передбачає, що річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість [4]. Тобто амортизаційні відрахування визначаються за формулою (7)

$$A_{річ} = S_{зал}^H * N_{річ} = S_{зал}^H * \left(1 - T_{вик} \sqrt[N_{річ}]{\frac{S_{лікв}}{S_{перв}}}\right) \quad (7)$$

де $A_{річ}$ - річна сума амортизації, тис. грн.; $S_{зал}^H$ - залишкова вартість об'єкту основних засобів виробництва на початок звітного періоду, тис. грн.; $N_{річ}$ - річна норма амортизації, частка одиниці; $T_{вик}$ - кількість років корисного використання об'єкта, років; $S_{лікв}$ - ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів виробництва, тис. грн.; $S_{перв}$ - первісна вартість об'єкту основних засобів виробництва, тис. грн.

Визначення оптимального терміну корисного використання основних засобів виробництва у даному випадку визначається для кожної групи основних засобів виробництва. На рис. 6 наведено визначення оптимального терміну корисного використання для основних засобів виробництва, яким законодавчо встановлено термін амортизації не менше 20 років.

Як бачимо, визначений термін амортизації у даному випадку не співпадає з регламентованим, що свідчить про необхідність удосконалення нормативної бази управління амортизаційним процесом, оскільки перевищення оптимального терміну амортизації тягне за собою підвищені витрати на експлуатацію основних засобів виробництва та (або) втрати підприємства на ринку товарів, робіт та послуг

Рис. 6 Визначення оптимального терміну амортизації основних засобів виробництва при використанні методу залишкової вартості основних засобів виробництва та врахуванні зростання витрат підприємства у часі при експлуатації основних засобів

Підприємство, при визначенні річної суми амортизаційних відрахувань, також може використовувати метод прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації ($A_{річ}$) визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації ($N_{річ}$), яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється. Норма амортизації розраховується, таким чином. За формулою (8)

$$N_{річ} = 2(1 - T_{внк} \sqrt{\frac{S_{лікв}}{S_{перв}}}) \quad (8)$$

У галузях, де термін дії основних засобів виробництва тісно пов'язаний з терміном існування об'єкту, який обслуговують ці основні засоби виробництва, або його частини (гірничі виробки, тощо) використовується виробничий метод, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації при цьому обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів. У цьому випадку методика розрахунку проводиться за формулою (9):

$$A_{міс} = O_{фміс} * K_{міс} = O_{фміс} * \frac{S_{зал}}{\sum_1^{T_{внк}} O_{пл}} \quad (9)$$

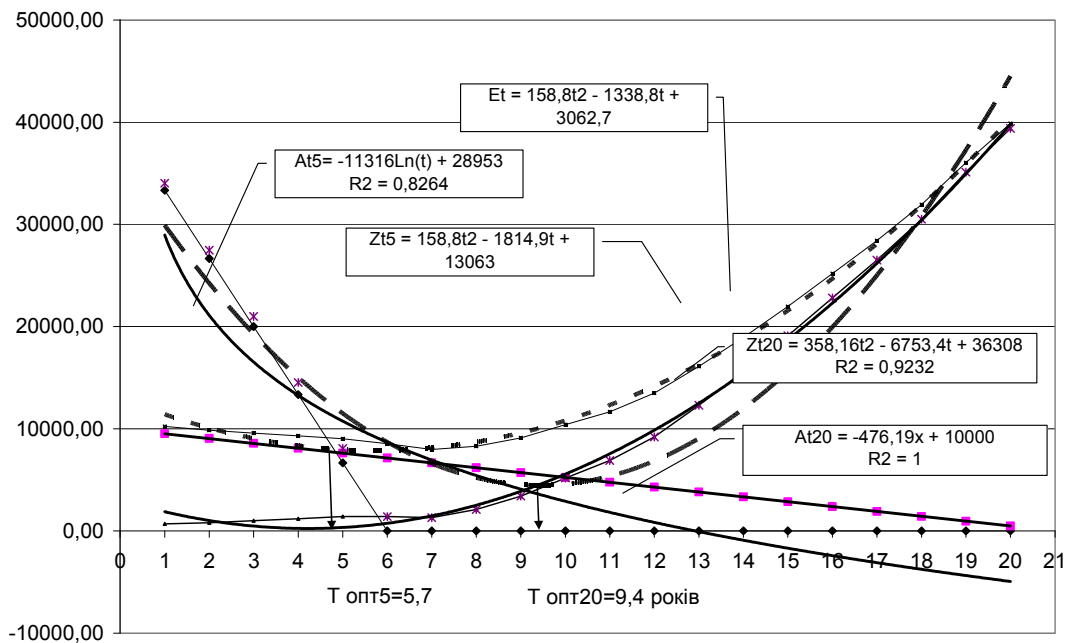
де $O_{фміс}$ – фактичний місячний обсяг продукції (робіт, послуг), у натуральному або вартісному вимірі; $K_{міс}$ – виробнича ставка амортизації частка одиниці грн./одиницю обсягу виробництва за весь період часу експлуатації об'єкта; $O_{пл}$ – загальний плановий обсяг продукції, який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкту основних засобів виробництва.

Широко використовується у практиці формування амортизаційного фонду підприємств країн з розвинутою ринковою економікою і кумулятивний метод [6], застосування якого теж передбачено як стандартами бухгалтерського обігу [5], так і Податковим кодексом [4]. Кумулятивний метод передбачає, що річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт (K_{Σ}) розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів ($T_{вик} - T_{сл}$), на суму числа років його корисного використання ($\sum_{i=1}^{T_{вик}} t_i$). Формалізація його положення дозволяє запропонувати для розрахунку річної суми амортизації формулу (10):

$$A_{piv} = S_{перв} * K_{\Sigma} = S_{перв} * \frac{T_{вик} - T_{сл}}{\sum_{i=1}^{T_{вик}} t_i} \tag{10}$$

де K_{Σ} - кумулятивний коефіцієнт; $(T_{вик} - T_{сл})$ - кількість років, що залишається до кінця очікуваного терміну використання основних засобів; $t_{ном}$ - номер року при розрахунку кумулятивної суми; $T_{сл}$ - кількість років, протягом яких основні засоби використовувалися до моменту розрахунку (планового року).

На рис.7 наведено визначення оптимальних строків корисного використання основних засобів виробництва при використанні кумулятивного методу нарахування амортизаційних відрахувань.

Рис. 7 Визначення оптимального терміну амортизації основних засобів виробництва (зі строком корисного використання не менше ніж 5 років, та не менше, ніж 20 років) при використанні кумулятивного методу визначення амортизаційних відрахувань та врахуванні зростання витрат підприємства у часі при експлуатації основних засобів,

Як свідчать розрахунки, у даному випадку (при даній вартості основних засобів виробництва та витратах на їх експлуатацію) нормативний термін амортизації основних засобів виробництва $T_{opt} = 5,7$, що відповідає вимогам (тобто оптимальний термін не нижче нормативного). У випадку основних засобів виробництва з корисним терміном використання 20 років отримуємо значне відхилення оптимального терміну від нормативного. Це ще раз підтверджує необхідність індивідуального підходу до визначення оптимального терміну використання (амортизації) основних засобів виробництва.

Контроль держави з точки зору перевірки заниження оподаткованого прибутку повинен враховувати індивідуальність підходу до визначення терміну амортизації основних засобів виробництва. Доцільно було б продовжувати лібералізацію підходу до регулювання амортизаційної політики підприємств. Нормативний термін корисного використання основних засобів виробництва доцільно було б розглядати, як рекомендований, а при відхиленні терміну, встановленого підприємством від рекомендованого у бік зменшення, перевіряти обґрунтування терміну, що встановлений підприємством.

Такі зміни у амортизаційній політиці при інших рівних умовах могли б покращити стан основних засобів національного гірничо-металургійного комплексу.

Разом з тим до останнього часу не розроблено механізм спрямування коштів амортизаційного фонду саме на оновлення основних засобів виробництва. Згідно з законодавством України рішення щодо використання амортизаційних відрахувань повинні приймати власники капіталу, або уповноважені ними органи.

Тобто, держава не регламентує процес використання амортизаційних відрахувань саме на оновлення основних засобів виробництва, як це було в умовах адміністративно-командної економіки.

В цих умовах регулятором, що спонукає власника капіталу використовувати амортизаційні відрахування за цільовим призначенням є конкурентне середовище, жорсткість якого посилилась у зв'язку з вступом України у ВТО, а також у зв'язку з глобалізаційними процесами в економіці.

З метою забезпечення оптимізації амортизаційної політики підприємств в умовах глобалізації, подальші дослідження повинні бути спрямовані на встановлення залежності терміну корисного використання основних засобів виробництва від таких зовнішніх факторів, як вільний рух капіталу, товарів та послуг, темпів науково-технічного прогресу, а також на прогнозування динаміки перелічених факторів.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2008 рік / За ред. Осауленка О.Г., Державний комітет статистики України, К. 2009 – 567 с.
2. Електронний ресурс www.ukrstat.gov.ua
3. Електронний ресурс www.rada.gov.ua Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» N 2755-VI (2755-17) від 02.12.2010, ВВР, 2011, N 13-14, N 15-16, N 17, ст.112
4. Електронний ресурс <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17> Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 13-14, N 15-16, N 17, ст.112)
5. Електронний ресурс <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-00> Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" (Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 27.04.2000 р. N 92, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 травня 2000 р. за N 288/4509

Рекомендовано до друку:
д.е.н., акад. НАН України Амошею О.І.,
24.02.2011 р.

Надійшло до редакції:
28.02.2011 р.